

XVII–XVIII a. LDK KULTINIŲ ATVAIZDŲ SKLAIDA: VIZITACIJŲ DUOMENYS¹

Aistė Paliušytė

LIETUVOS KULTŪROS TYRIMŲ INSTITUTAS

Saltoniškių 58, LT-08105 Vilnius

aistepal@gmail.com

Straipsnyje nagrinėjama kultinių atvaizdų sklaida remiantis XVII–XVIII a. katalikų bažnyčių ir unitų cerkvių vizitacijų aprašymais. Aiškinama, kaip juose reprezentuojami kultiniai atvaizdai ir jų kilmė. Gretinami skirtingo laiko, regiono ir bendruomenių (katalikų ir unitų) atvaizdų reprezentavimo ypatumai. Atskleidžiamas garsių kultinių atvaizdų kopijų plitimas, išryškunami skirtinguose LDK regionuose labiausiai gerbti atvaizdai.

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI: kultinis atvaizdas, kopija, paveikslų reprezentavimas, recepcija, votai, LDK.

Istoriografijoje nemažai tyrinėti išskirtiniai malonėmis ir stebuklais garsėjantys atvaizdai, jų istorija, ikonografija². Taip pat nagrinėta kai kurių paveikslų ikonografinių tipų sklaida, ikonų funkcionavimas katalikų bažnyčiose³. Nors kai kurie sakralinio atvaizdo

sklaidos aspektai jau buvo analizuoti, iki šiol trūksta darbų, kuriuose būtų nuosekliau įvertintas kultinių atvaizdų ir jų kopijų plitimas geografiniu bei socialiniu požiūriu ir jų sklaida būtų susieta su platesniu paveikslų recepcijos bei funkcionavimo kontekstu⁴.

- 1 Straipsnis parengtas vydam LMT remtą mokslinių tyrimų projektą „Kultiniai LDK atvaizdai: importas ir vietinė sklaida“ Nr. MIP-11160, pagal Tarybos remiamos veiklos „Mokslininkų iniciatyva parengti projektai“ kryptį.
- 2 Švč. Mergelės Marijos kultinių atvaizdų istoriografijai skirtas Tojanos Račiūnaitės straipsnis: T. Račiūnaitė, „LDK stebuklingųjų Švč. Mergelės Marijos atvaizdų apmąstymo būdai: istoriografinės pastabos“, in: *Virgo Venerabilis: Marijos paveikslas Lietuvos kultūroje*, (ser. *Religinės kultūros paveldo studijos 3*), sudarytoja Gabija Surdokaitė, Vilnius, 2011, p. 54–69.
- 3 Waldemar Franciszek Wilczewski, „Rzeczy „ruskie-moskiewskie“ w kościołach rzymskokatolickich diecezji wileńskiej w świetle akt wizytacyjnych i inwentarzy z XVII wieku“, in: *Series Byzantina V: Studia nad sztuką bizantyńską i postbizantyńską*, Warszawa, 2007, p. 106–121; Mirosław Piotr Kruk, *Ikony-obra-*

zy w świątyniach rzymsko-katolickich dawniej Rzeczypospolitej, Kraków, 2011.

- 4 Paveikslų recepcijos tyrimų metodologinius principus pagrindė Davidas Freedbergas: D. Freedberg, *The Power of Images: Studies in the History and Theory of Responce*, Chicago, London, 1988. Apie Lietuvos kultinių atvaizdų recepcijos ir funkcionavimo problemas žr. Tojana Račiūnaitė, „Lukiškių Šv. Jokūbo ir Pilypo bažnyčios Dievo Motinos paveikslas ir jo stebuklų knyga „Mistinis fontanas...“. Stebuklo vieta ir laukas“, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, Vilnius, 2002, t. 25: *Paveikslas ir knyga. LDK dailės tyrimai ir šaltiniai*, sudarytoja Tojana Račiūnaitė, p. 225–242; Eadem, „Marijos puošmenos: šventųjų relikvijos Kodienio Šv. Onos bažnyčioje“, in: *Acta Academiae Artium Vilnensis*, Vilnius, 2006, t. 41: *Šventųjų relikvijos Lietuvos kultūroje*, sudarytoja Tojana Račiūnaitė, p. 129–148; Eadem, „Jausmų kelionė ir stebuklingųjų atvaizdų kopijos“, in:

of the GDL as well. Visitations point to the geographic spread of miraculous images and allow the creation of detailed maps of cult images and their copies. The sources analysed recount the dynamics and scope of image cult in the 17–18th c. in the GDL.